

CRNA GORA
AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO

FINANSIJSKI PLAN
AGENCIJE ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO
ZA 2021. GODINU

Podgorica, decembar 2020. godine

AGENCIJA ZA CIVILNO VAZDUHOPLOVSTVO

JOSIPA BROZA TITA BB
81000 PODGORICA, CRNA GORA
www.caa.me

TEL: +382 20 625 507
FAX: +382 20 625 517
E-MAIL: acv@caa.me

UVOD

Polazni i pravni osnov za izradu Finansijskog plana Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2021. godinu predstavlja Zakon o vazдушnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12 i 30/17) u kojem je odredbom člana 10 stav 2 propisano da Finansijski plan Agencije, godišnji izvještaj o radu i finansijski izvještaj Agencije usvaja Vlada, na predlog Savjeta. U tom smislu odredbom člana 6 Zakona o vazдушnom saobraćaju propisana je nadležnost Agencije, koja je u odnosu na raniju zakonom propisanu djelatnost Agencije, značajno proširena. Najznačajnija novina propisana zakonom je prenošenje javnih ovlašćenja Agenciji u pogledu vršenja inspeksijskog nadzora i donošenja akata u skladu sa zakonom i akata radi sprovođenja ECAA sporazuma, drugih zaključenih međunarodnih ugovora, međunarodnih standarda i preporučene prakse iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, a naročito standarda, procedura i preporučene prakse ICAO-a, ECAC-a, EASA-e i EUROCONTROL-a, koji se, uz prethodnu saglasnost Ministarstva saobraćaja i pomorstva, objavljuju u "Službenom listu Crne Gore".

Finansijski plan Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2021. godinu sadrži pregled planiranih prihoda i rashoda za 2021. godinu i baziran je na pokazateljima poslovanja u 2020. godini i realno očekivanim prihodima i rashodima u 2021. godini.

Planirani prihodi i rashodi u funkciji su ostvarivanja godišnjeg programa rada i razvoja Agencije za civilno vazduhoplovstvo. Imaju u vidu da je vazdušni saobraćaj jedan od esencijalnih elemenata ekonomskih i društvenih aktivnosti države, Agencija kroz svoju nadležnost, u vremenu krize COVID-19 treba da obezbijedi nesmetano finansiranje poslovanja u narednoj 2021. godini. Stoga je glavni cilj ovog dokumenta da se što realnije prikažu potraživanja i obaveze za poslovnu 2021. godine uz optimističnu pretpostavku da će se od ograničenja početi oslobađati u drugoj polovini 2021. godine.

U tabelama ispod, prikazani su planirani prihodi i rashodi za naredni period 2021. godine, planirani na osnovu procijena EUROCONTROL-a o drastičnom smanjenju avio saobraćaja za naredni period.

I Planirani prihodi Agencije će se ostvariti kroz izvore finansiranja utvrđene članom 13 stav 1 Zakona o vazдушnom saobraćaju ("Službeni list CG", broj 30/12 i 30/17), kojim je propisano da se sredstva za rad Agencije obezbjeđuju iz:

- 1) naknada za izdavanje licenci, sertifikata, uvjerenja, potvrda, dozvola i godišnjih naknada, u skladu sa ovim zakonom
- 2) dijela rutne i terminalne naknade iz člana 112 stav 5 ovog zakona;

- 3) dijela naknade koju plaćaju vazdušni prevoznici po toni prevezenog tereta u civilnom vazdušnom saobraćaju;
- 4) dijela naknade koju plaćaju putnici u civilnom vazdušnom saobraćaju u odlasku;
- 5) drugih izvora u skladu sa zakonom.

II Planirani rashodi utvrđeni su na osnovu ostvarenih rashoda u tekućoj godini kao i realno očekivanih rashoda u 2021. godini. Realno očekivani rashodi su po pojedinim stavkama smanjeni u odnosu na prethodnu godinu u skladu sa novonastalom situacijom koju nalaže aktuelna pandemija COVID-19 i čine ih:

- 1) Bruto zarade zaposlenih;
- 2) Ostala primanja i naknade;
- 3) Službena putovanja;
- 4) Rashodi za energiju
- 5) Rashodi za materijal i usluge;
- 6) Troškovi održavanja osnovnih sredstava;
- 7) Ostali poslovni rashodi;
- 8) Amortizacija;

UTICAJ PANDEMIJE COVID -19 NA VAZDUŠNI SAOBRAĆAJ

Pandemija COVID-19 uzrokovala je globalnu zdravstvenu i ekonomsku krizu koja, već sada, višestruko premašuje sve prethodne krize u poslednjih sto godina, a najteže posljedice, prema procjenama relevantnih međunarodnih organizacija, trpe vazduhoplovni subjekti i organizacije iz oblasti turizma.

Iz **EUROCONTROL-a** su dobijene sledeće informacije:

- Oporavak vazdušnog saobraćaja u Evropi ide zabrinjavajuće loše. Od svih regiona u svijetu, Evropa najlošije stoji, bilo da se radi o statistici prekookeanskih letova, bilo da je u pitanju osvrt na regionalni saobraćaj. **Trend je izraženo opadajući;**
- Globalni pad ekonomije negativno utiče na oporavak vazdušnog saobraćaja;
- Prema podacima o opsluženim letovima Evropa se vraća na nivo iz 2017. i 2018. godine;
- Broj otkazanih letova je zabrinjavajuće visok na nivou Evrope. Smanjeno je interesovanje za letovima uopšte u Evropi – na regionalnom i na nacionalnom nivou. Avio-kompanije se sve teže bore sa enormnim finansijskim problemima što, između ostalog, za posledicu ima i izraženu nepredvidljivost po pitanju planiranja letova – podaci grešaka u planiranju su na

nivou tačnosti iz 70-ih godina prošlog vijeka (oko 80%, a uobičajena tačnost posljednjih godina se kreće iznad 95%);

- Na nivou Evrope nijedan operator nije uveo dodatne letove za predstojeće novogodišnje praznike, **tako da se očekuje poboljšanje tek za uskršnje praznike sljedeće godine** – osim ako uvođenje vakcine ne promijeni stvar na bolje;
- **Najranija predviđanja za normalizaciju operacija u procesu povratka na pređašnje stanje, prema analizama koje je uradio EUROCONTROL, ukazuju na prvi kvartal 2022. godine.**
- Takođe, EUROCONTROL je predstavio scenarije o mogućem povratku na nivo operacija i servisnih jedinica iz 2019. godine. U direktnoj zavisnosti od vremena raspoloživosti i od efikasnosti vakcine, povratak na nivo operacija i servisnih jedinica iz 2019. godine može se očekivati najranije 2024. godine (Scenario 1 – vakcina široko zastupljena u upotrebi od ljeta 2021. godine), a najkasnije 2029. godine (Scenario 2 – vakcina ne ispoljava očekivanu efikasnost).

U naporima poboljšanja situacije po pitanju oporavka vazdušnog saobraćaja, određene avio-kompanije rade na projektima uvođenja brzih antigenskih testova, u saradnji sa zdravstvenim organizacijama njihovih država. Cilj te inicijative je da će se u avion moći ukrcati samo oni putnici čiji rezultat bude negativan ili oni koji mogu da pruže dokaze o negativnom testu u prethodnih 48 sati. Ovu inicijativu, već sprovode neke avio kompanije.

Negativan uticaj na oporavak vazdušnog saobraćaja uzrokovan je:

- Jačinom drugog talasa COVID-19,
- Jačinom i potrebnim vremenom donošenja zdravstvenih mjera,
- Dostupnošću terapija i vakcina koje dokazano pomažu u liječenju COVID-19,
- Uticajem na globalnu ekonomiju u rasponu od brzog oporavka do finansijske krize,
- Mogućim razlikama povezanim sa državnom pomoći vazduhoplovnim subjektima i rizicima od bankrota u vazduhoplovstvu i
- Izraženim smanjenjem potražnje za letenjem (svih vrsta putnika).

Zbog ogromnih finansijskih problema čak je i EUROCONTROL bio pribuđen da se kreditno zaduži kod konzorcijuma evropskih banaka kako bi održao svoje finansije i spriječio raspad centralizovanog sistema operacija u Evropi.

Kao što se može vidjeti iz navedenog, poseban akcenat je stavljen na finansijski aspekt jer je najveći problem sa kojim se suočava cjelokupna industrija – likvidnost. Izuzetno teška situacija je i kod vazduhoplovnih subjekata u Crnoj Gori. Pandemija COVID-19 negativno je uticala na sve vazduhoplovne subjekte u Crnoj Gori. Vazdušni saobraćaj u FIR Beograd (Srbija i Crna Gora) je na prosječnom nivou od **minus 60% u poređenju sa prošlom godinom.**

Broj operacija na Aerodromu Podgorica i Aerodromu Tivat je jako mali. Za oba aerodroma je Izraženo da saobraćaj u najvećem nivou obuhvata putnike iz generalne avijacije, dok je prevoz putnika u redovnom vazdušnom saobraćaju još uvijek na izuzetno niskom nivou. U vanrednim okolnostima uvedenim usljed aktuelne pandemije COVID-19, a postupajući u skladu sa donijetim aktima nadležnih organa, Agencija je preduzela sve mjere kojima se omogućava izvršavanje njenih zakonom propisanih nadležnosti u nastalim okolnostima.

Sve ove aktivnosti Agencija, sprovodi u uslovima smanjenih prihoda po svim osnovima, dakle u izuzetno otežanim finansijskom okolnostima. Samo zahvaljujući domaćinskom ponašanju u prethodnim godinama i formiranju određenog iznosa sredstava u rezervi, Agencija uspijeva da se još uvijek bez pomoći države, nosi sa finansijskom krizom.

Sve u svemu, ogromna kriza u evropskom vazдушnom saobraćaju ozbiljno je finansijski ugrozila i Agenciju za civilno vazduhoplovstvo. No, bez obzira na to, Agencija preuzima sve mjere da održi finansijsku stabilnost i izvršava osnovnu misiju – održavnje planiranog nivoa sigurnosti i bezbjednosti vazdušnog saobraćaja u Crnoj Gori.

1. PLAN PRIHODA

Planirani prihodi Agencije za 2021. god iznose 3.504.700 eura.

Planirani prihodi za 2021. godinu su smanjeni u odnosu na planirane prihode iz 2020. godine za 19%. Plan prihoda Agencije za 2021. godinu utvrđen je shodno članu 13 stav 1 Zakona o vazдушnom saobraćaju, gdje su utvrđeni izvori finansiranja Agencije i načina obračuna pojedinih naknada to su:

- rutne naknade;
- terminalne naknade;
- naknada za izdavanje licenci, certifikata, uvjerenja, potvrda, dozvola i godišnjih naknada, u skladu sa ovim zakonom
- naknade koju plaćaju vazdušni prevoznici po toni prevezenog tereta u civilnom vazдушnom saobraćaju;
- naknade koju plaćaju putnici u civilnom vazдушnom saobraćaju u odlasku;
- naknade iz drugih izvora u skladu sa Zakonom;

1.1. Rutne naknade

U skladu sa članom 13 stav 1 tačka 2 Zakona o vazдушnom saobraćaju („Službeni list CG“ broj 30/12 i 30/17) sredstva za rad Agencije za civilno vazduhoplovstvo obezbjeđuju se dijelom iz rutnih naknada po osnovu međunarodnih ugovora, na koje pružalac usluga u vazdušnoj plovidbi ima pravo, a koje plaćaju korisnici usluga u vazdušnoj plovidbi u vazдушnom prostoru Crne Gore i Republike Srbije, odnosno u vazдушnom prostoru oblasti informisanja u Beograd (FIR/UIR Beograd)- zajedničkoj zoni naplate“ Serbia-Montenegro-KFOR“.

Integracija Crne Gore u Objedinjeni sistem naplate rutnih naknada kroz Biro za objedinjeni sistem naplate rutnih naknada (Central rout charge office-CRCO) predstavlja obavezu kojom se sprovode osnovni principi transparentnosti i neprofitabilnosti s toga se prilikom finansijskog planiranja mora voditi računa o EUROCONTROL Principima za utvrđivanje troškovne baze za rutne naknade i za izračunavanje jedinične obračunske cijene za rutne naknade, a koji se odnose na samostalnost i nezavisnost u finansiranju. Ukoliko bi se odstupilo od tih principa, moglo bi doći do ugrožavanja ovog izvora sredstava, jer se ona ne mogu koristiti u bilo koje druge svrhe, osim za unapređenje i bezbjednost funkcionisanja vazdušnog prostora.

Crna Gora i Srbija kao potpisnice Multilateralnog sporazuma o rutnim naknadama („Službeni list SCG“ - Međunarodni ugovori, broj 18/04, 19/04 i 04/05), a kao suvlasnici zajedničkog provajdera vazduhoplovnih usluga, dogovorile su se oko usvajanja zajedničkog modela obračunavanja naknada za izvršene vazduhoplovne usluge i njihove jedinične cijene (UNIT RATE).

Civilne vazduhoplovne vlasti kao i provajderi SMATSA i Hungaro Control, u zajedničkoj naplatnoj zoni „ Srbija - Crna Gora - KFOR“, u izradi troškovne baze dužni su da se striktno pridržavaju Načela za utvrđivanje jedinične cijene za rutne naknade koje je propisao EUROCONTROL i koje su države prihvatile članstvom.

Načela se u cjelini odnose na en-route objekte, opremu i vazduhoplovne usluge za koje je svaka država odgovorna na osnovu ICAO Sporazuma o regionalnoj vazdušnoj navigaciji i pridruženog Plana regionalne vazdušne plovidbe.

Do jedinične cijene na osnovu koje se naplaćuju usluge dolazi se sabiranjem troškovnih baza zajedničke naplatne zone Srbije - Crna Gore - KFOR-a u skladu sa metodom pune naknade troškova (prema tački 1.3.1 Načela za utvrđivanje jedinične cijene za rutne naknade).

Za potrebe utvrđivanja konačne jedinične cijene na ovako sabrane troškovne baze dodaju se EUROCONTROL troškovi tj. troškovi rada samog sistema rutnih naknada, EUROCONTROLA utvrđeni u skladu sa istim pravilima.

Tako utvrđena baza troškova predmet je razmatranja na Proširenom odboru za rutne naknade (Enlarged Committee) koji nakon konsultacije sa korisnicima usluga prihvata ili zahtijeva korekciju troškovne baze. Konsultacije se obavljaju dvije sedmice prije navedenih rokova, a korisnici usluga bi podatke morali dobiti 10 dana prije konsultacije.

Nakon što utvrđenu cijenu prihvati Prošireni odbor za rutne naknade (Enlarged Committee), istu potvrđuje Privremeni savjet (Provisional Council), a konačnu odluku donosi Stalna komisija Eurokontrol-a (Permanent Commission).

Prihod od EUROCONTROL-a, po osnovu rutnih naknada za 2021. godinu, planiran je u iznosu od 3.171.500 eura.

U trenutku izrade finansijskog plana za 2021. godinu nije postojao potvrđen iznos planiranih sredstava po osnovu rutnih naknada za 2021. godinu, zajedničke zone naplate Srbija-Crna Gora-KFOR¹ ali je potvrđena aplikacija od strane nadležnih tijela EUROCONTROL-a, za ACV Crne Gore na 3.827.000 eura. Pri tome se imalo u vidu i mogućnost da se sva planirana sredstva po osnovu rutnih naknada od strane Eurokontrol-a ne naplate u planiranom iznosu zbog globalne zdravstvene krize COVID -19 i njenih negativnih efekata na avio-kompanije, kao i da će se dio planiranih sredstava umanjiti zbog primjene obračunske metodologije Eurocontrol-a.

1.2. Terminalne naknade

Na osnovu člana 13 stav 1 tačka 2 i člana 112 stav 5 Zakonom o vazдушnom saobraćaju („Službeni list CG“ broj 30/12 i 30/17) propisano je da ove naknade plaćaju korisnici usluga u vazdušnoj plovidbi i njihov iznos se utvrđuje u skladu sa Odlukom o načinu obračuna terminalne naknade za korišćenje usluga u vazdušnoj plovidbi („Službeni list CG“ broj 53/19) i Sporazumu o regulisanju međusobnih prava i obaveza po osnovu učešća u raspodjeli prihoda od terminalnih naknada. Navedenom Odlukom (član 9) je propisano da visina ove naknada za vazduhoplove koji polijeću ili slijeću na Aerodrom Podgorica (LYPG) i Aerodrom Tivat (LYTV), kao prihod Agencije za civilno vazduhoplovstvo, naplaćuje SMATSA DOO od operatora vazduhoplova udjelom od 10% od iznosa naplaćenih terminalnih naknada.

Prihod od terminalnih naknada za 2021. godinu, planiran je u iznosu od 133.000 eura. Obračunat je na osnovu procjene SMATSA-e za 2021. godinu, broj: CMi00-53/47 od 08.12.2020. godine za aerodrome Podgorica i Tivat u iznosu od 190.000 eura i mogućeg smanjenja stepena realne naplate terminalnih naknada zbog potencijalne insolventnosti avio prevoznika za vrijeme zdravstvene krize.

¹ Protokol o instrukcijama za raspodjelu rutnih naknada za 2021. godinu. u zajedničkoj zoni naplate Srbija-Crna Gora – KFOR.

1.3. Prihodi iz domaćih izvora

Prihodi iz domaćih izvora za 2021. godinu, planirani su u iznosu od 185.200 eura ostvaruju se u skladu sa Zakonom² i obezbjeđuju se iz:

- naknada za izdavanje licenci, certifikata, uvjerenja, potvrda, dozvola i godišnjih naknada, u skladu sa zakonom³;
- naknade koju plaćaju vazdušni prevoznici po toni prevezenog tereta u civilnom vazдушnom saobraćaju i naknade koje plaćaju putnici u civilnom vazдушnom saobraćaju u odlasku⁴;
- naknada iz drugih izvora;

Dakle, Agencija je pravni subjekat koji se dominantno finansira iz međunarodnih izvora, s tim u vezi dugoročno gledajući moraju se stvoriti uslovi da se u strukturi prihoda sve više povećava učešće ostalih zakonom predviđenih prihoda u odnosu na prihode od rutnih naknada. Treba napomenuti da su gotovo sve zemlje u regionu propisale i realizovale ovakav način finansiranja vazduhoplovnih vlasti.

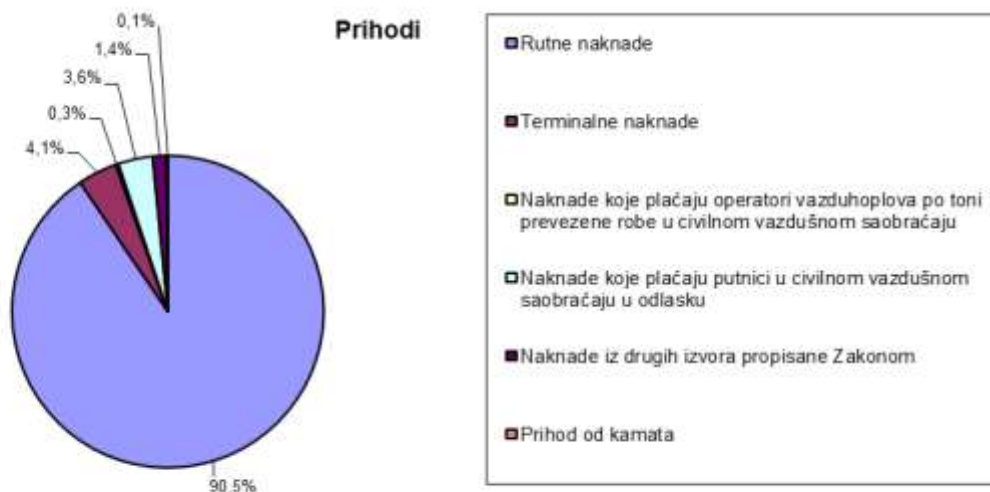
² Treba imati u vidu da se planirani prilivi od Eurocontrol-a po osnovu fakturisanih rutnih naknada za 2021. godinu kao ključni prihodi Agencije u normalnim uslovima očekuju tek od kraja marta 2021. godine dok će prilivi iz ostalih izvora zavisiti prije svega od donešenih podzakonskih akata iz 2020. godini pa shodno tome koristiće se i sredstva rezervisana za buduće izdatke ili kratkoročna zaduženja u cilju smanjenja posljedica zdravstvene krize COVID-19 i neujednačenosti priliva i odliva. Izuzetno slabi prilivi po osnovu rutnih naknada karakteristični su za prvu polovinu godine, a posebno za prvi kvartal, pa je neophodno da Agencija permanentno ima jedan dio sredstava po osnovu prihoda iz domaćih izvora.

³ Ministarstvo saobraćaja i pomorstva je donijelo Pravilnik o visini naknada za izdavanje operativne licence, certifikata, odobrenja i dozvola u vazдушnom saobraćaju („Službeni list CG“, broj 01/20). kojim se propisuje visina naknada za utvrđivanje ispunjavanja uslova za izdavanje operativne licence, certifikata, dozvola, odobrenja, uvjerenja i drugih isprava i sprovođenja godišnjeg kontinuiranog nadzora, odnosno provjere kontinuirane ispunjenosti uslova u vazдушnom saobraćaju, koje su prihod Agencije saglasno odredbama Zakona o vazдушnom saobraćaju. Procjenjeni iznos ovih naknada je 50.000 eura.

⁴ U ovom trenutku neizvjesna je i realnost planiranih sredstava Agencija po osnovu putničke i robne naknade obzirom da je Pravilnik o visini i načinu naplate naknade po toni prevezenog tereta i po odlazećem putniku u vazдушnom saobraćaju („Službeni list Crne Gore“, br.072/20 od 19.07.2020. godine) donešen u 2020. godini. Na osnovu uporednog iskustva država u okruženju, a imajući u vidu početak njihove naplate došlo se do procjene da ta sredstva mogu iznositi oko 135.200 eura.

PLANIRANI PRIHODI U 2021. GODINI

Redni broj	Naziv prihoda	Mjesečni	Godišnji
1.	Rutne naknade – Eurocontrol	264.292	3.171.500
2.	Terminalne naknade	11.917	143.000
3.	Naknade koje plaćaju operatori vazduhoplova po toni prevezene robe u civilnom vazдушnom saobraćaju	833	10.000
	Naknade koje plaćaju putnici u civilnom vazдушnom saobraćaju u odlasku	10.433	125.200
	Naknade iz drugih izvora propisane Zakonom	4.167	50.000
4.	Prihodi od kamata	417	5.000
UKUPNO		292.058	3.504.700

U strukturi planiranih prihoda za 2021. godinu najznačajniju stavku i dalje predstavljaju prihodi od rutnih naknada od Eurokontrol-a sa 91%, zatim slijede prihodi od terminalnih naknada 4%, prihodi od naknada koje plaćaju operatori vazduhoplova po putniku i toni prevezene robe u civilnom vazдушnom saobraćaju u odlasku 4% kao i naknade iz drugih izvora propisane Zakonom i prihod od kamata oko 1%.

Dugoročno gledano, imajući u vidu utvrđene principe Eurocontrol-a ovakva proporcija prihoda trebalo bi se značajno korigovati u pravcu da se dosadašnje finansiranje troškova Agencije koje se najvećim dijelom odnosi na prilive od strane Eurocontrol-a, nadomjesti prihodima iz domaćih izvora u skladu sa Zakonom čime bi se procenat njihovog učešća u ukupnim prihodima povećao.

Dakle, dominantan izvor finansiranja tj prihoda Agencije u ovom trenutku je iz međunarodnih izvora (rutne naknade- Eurocontrol).

2. PLAN RASHODA

Planirani rashodi Agencije za 2021. god iznose 3.504.700 eura.

Planirani rashodi za 2021. godinu su po pojedinim stavkama znatno smanjeni u odnosu na prošlogodišnje planirane rashode, odnosno planirano je smanjenje rashoda za 19%. Planirani rashodi Agencije utvrđeni su na osnovu projekcije aktivnosti datih u godišnjem programu rada, rashoda u tekućoj godini, kao i na osnovu planiranih rashoda u narednoj godini. Dati planirani iznosi rashoda, kroz pojedinačne stavke, odražavaju realne potrebe za funkcionisanjem Agencije u toku 2021. godine.

Komentar strukture rashoda:

Bruto zarade zaposlenih

Zarade zaposlenih planirane su bez projekcije povećanja visine zarada. Bruto zarade zaposlenih za 2021. godinu obuhvataju redovnu zaradu za obavljeni rad zaposlenih i planirane su na nivou ostvarenih zarada u 2020. godini u iznosu od oko 1.800.000 eura za 60 izvršilaca⁵ i to:

- troškovi neto zarada zaposlenih	1.080.000 eura
- troškovi poreza na zarade	145.000 eura
- troškovi doprinosa iz i na zarade	575.000 eura ⁶

⁵Pravilnikom o izmjenama Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji utvrđen je broj od 60 izvršilaca, što predstavlja povećanje broja izvršilaca za 4 izvršioca.

⁶Važna je činjenica da je zbog svoje specifičnosti i unikatnosti u finansiranju, Agencija u kontinuitetu od njenog osnivanja, izuzeta iz politike ograničavanja zarada u javnom sektoru. Ovakav stav proistekao je iz činjenice da su takvi standardi utvrđeni od strane ICAO i da bi suprotna rješenja značila gubitak stručnih specijalizovanih kadrova Agencije, ugrožavanje normalnog funkcionisanja Agencije a samim tim i ugrožavanje postignutog stepena sigurnosti i bezbjednosti vazdušnog saobraćaja u Crnoj Gori. Vlada Crne Gore u kontinuitetu daje eksplicitnu podršku ovakvom konceptu, a on je podržan od strane Skupštine kroz usvajanje odgovarajućih zakonskih rješenja.

Bruto naknade Savjeta

Bruto naknade Savjeta za 2021. godinu u iznosu od 109.019 eura projektovane su na osnovu važećih odluka koje su donešene u skladu sa Zakonom i Statutom Agencije.

Ostala primanja i naknade zaposlenih

Ostala primanja i naknade zaposlenih za 2021. godinu planirani su u ukupnom iznosu od 169.518 eura. Sastoje se iz troškova prevoza zaposlenih u iznosu od 4.000 eura, troškova zimmice u iznosu od 41.518 eura, ostale lične naknade u iznosu od 59.000 eura i troškova poreza i doprinosa u iznosu od 65.000 eura, obračunavaju se u skladu sa Pravilnikom o zaradama, naknadama zarada i ostalim pravima i obavezama zaposlenih u Agenciji.

Službena putovanja

Službena putovanja obuhvataju troškove službenih putovanja u zemlji (prevoz, smještaj i dnevnice), troškove službenih putovanja u inostranstvu (prevoz, smještaj i dnevnice) i planirani su za 2021. godinu u iznosu od 60.000 eura. Agencija ima veoma širok dijapazon međunarodnih obaveza, prvenstveno kroz učešće u upravljačkim i ekspertskim grupama EUROCONTROL-A, EASA i ECAC i dijelom ICAO. Kod planiranja rashoda za ovu poziciju imalo se u vidu smanjenje međunarodnih aktivnosti uslovljenih padom vazdušnog sobračaja zbog globalne zdravstvene krize COVID-19.

Rashodi za energiju i ostale režije

Rashodi za energiju i ostale režije za period 2021. godine, koji se odnose na rashode za gorivo, električnu energiju, vodu, čistoću, deponovanje otpada, planirani su na osnovu prosječnih godišnjih izdataka u iznosu od 25.000 eura i neophodni su za nesmetano odvijanje poslovanja Agencije.

Rashodi za materijal i usluge

Rashodi za materijal i usluge obračunati su na osnovu prosječnih utrošaka određene vrste materijala u prethodnoj godini i očekivanog nivoa aktivnosti Agencije planirani su za 2021. godinu u ukupnom iznosu od 179.750 eura. Osnovni elementi ove grupe troškova su: rashodi za kancelarijski materijal i ostali potrošni materijal, telefonske usluge, osiguranje imovine i zaposlenih, bankarske provizije, izdatke za plaćanje revizije godišnjih finansijskih iskaza i ostale neproizvodne usluge.

Troškovi održavanja osnovnih sredstava

Obuhvataju troškove servisa i popravke vozila i usluge tekućeg održavanja osnovnih sredstava i materijala za tekuće održavanje osnovnih sredstava, planirani su za 2021. godinu u iznosu od 48.400 eura. Obračunati su na osnovu prosječnih godišnjih izdataka za tekuće održavanje.

Ostali poslovni rashodi

Ostali poslovni rashodi planirani su za 2021. godinu u iznosu od 993.013 eura. U njima najveće učešće imaju troškovi članarina međunarodnim organizacijama u iznosu od 380.000 eura (dominantno za Eurocontrol) i troškovi za traganje i spašavanje (SAR) u iznosu od 396.363 eura.. Ostale troškove čine: troškovi zakupa u iznosu od 47.950 eura (troškovi za licence za sistemski softver koji su plaćene u mjesecu martu i ne nalaze se u predlogu troškova, licenca za namjenski softver za simulaciju rada ILS – sistema za instrumentalno slijetanje na aerodromima, kao i troškovi zakupa za usluge mjesnog voda i interneta). Trošak za uslugu održavanja informaciono-komunikacionog sistema Agencije planiran je u iznosu od 10.000 eura, prije svega zbog potrebe zadovoljenja zakonskih obaveza u vezi sa primjenom sistema tehničke zaštite i integracije informacionog sistema (IS) Agencije sa sistemima tehničke zaštite, kao i njegove konsolidacije, što iziskuje potrebu za nadogradnjom kapaciteta i resursa serverske računarske opreme i uređaja za čuvanje podataka u informacionog sistem (IS).

U ostale poslovne rashode spadaju i trošak usluga fizičko-tehničke zaštite u iznosu od 30.000 eura troškovi reprezentacije i organizacije međunarodnih skupova u iznosu od 21.000 eura, troškovi za stručnu literaturu i ostale stručne publikacije planirani u iznosu od 4.000 eura. Troškovi obrazovanja zaposlenih što predstavlja jednu od bazičnih odrednica poslovne politike Agencije, planirani su u iznosu od 19.000 eura i bazirani su na stvarnim troškovima iz 2019. godine i planiranim potrebama u novonastaloj situaciji vezano za trajanje zdravstvene krize COVID-19.

Troškovi privremenih i povremenih poslova planirani su u iznosu od 39.000 eura. Izdaci za jednokratne pomoći i donacije planirani su u iznosu od 37.000 eura. Agencija će, kao društveno odgovorna institucija u periodu krize COVID-19, odgovarati na molbe humanitarnog karaktera u mjeri svojih raspoloživih sredstava. Značajno je napomenuti da je Agencija u prvom talasu zdravstvene kovid krize, donirala Nacionalnom koordinacionom tijelu za zarazne bolesti (NKT) iznos od 50.000. eura. Troškovi kamata planirani u iznosu od 5.200 eura i bazirani su na planu otplate kredita Eurocontrol-u za 2021. godinu.

Trošak osnovnih sredstava

Trošak amortizacije obračunava se u skladu sa Zakonom o računovodstvu i reviziji i nema uticaja na novčani tok, planiran je u iznosu od 120.000 eura.

PLANIRANI RASHODI ZA 2021. GODINU

(u eur)

Redni broj	Naziv rashoda	mjesečni	godišnji
------------	---------------	----------	----------

1	Bruto zarade zaposlenih	150.000	1.800.000
	troškovi neto zarada zaposlenih	90.000	1.080.000
	troškovi poreza na zarade	12.083	145.000
	troškovi doprinosa na zarade	47.917	575.000

2	Bruto naknade Savjeta	9.085	109.019
	troškovi neto naknada	5.880	70.560
	troškovi poreza na naknade	928	11.133
	troškovi doprinosa na naknade	2.277	27.326

3	Ostala primanja i naknade	10.667	169.518
	troškovi prevoza zaposlenih	333	4.000
	troškovi zimmice	-	41.518
	troškovi ostalih naknada	4.917	59.000
	troškovi poreza i doprinosa	5.417	65.000

4	Službena putovanja	5.000	60.000
	troškovi dnevnica za službena putovanja	1.333	16.000
	troškovi smještaja za službena putovanja	1.750	21.000
	troškovi prevoza na službeno putovanje	1.917	23.000

5	Rashodi za energiju	2.083	25.000
	troškovi goriva	833	10.000

	troškovi režije (električne energije, voda čistoća)	1.250	15.000
--	---	-------	--------

6	Rashodi za materijal i usluge	14.568	179.750
	kancelarijski materijal i ostali potrošni materijal	2500	30.000
	sitan inventar	325	3.900
	trošak nabavke službenih odijela	413	4.950
	troškovi telefona	4.250	51.000
	troškovi platnog prometa	1.333	16.000
	troškovi osiguranja (život. osig. zaposl. i imovine)	2.917	35.000
	troškovi revizije	-	4.950
	troškovi usluga odnosi s javnošću	2.417	29.000
	troškovi konsalting usluga	413	4.950

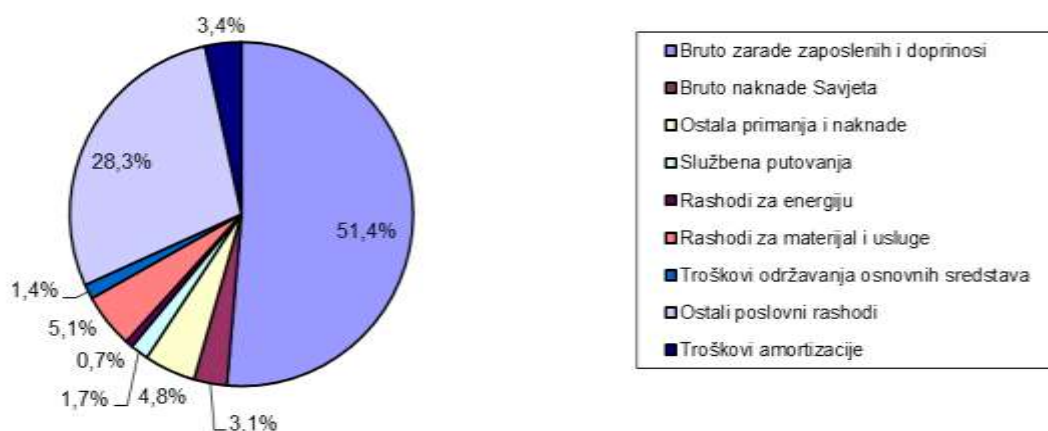
7	Troškovi održavanja osnovnih sredstava	4.033	48.400
	servis i popravka vozila	833	10.000
	tekuće održavanje osn.sred. i dr. trošk.održavanja	3.200	38.400

8	Ostali poslovni rashodi	82.751	993.013
	trošak zakupa (lic.sistem. soft., mjesni vod, internet)	3.996	47.950
	tekuće održavanje informac.-komunikac. sistema	833	10.000
	trošak usluga fizičko tehničke zaštite posl. prostora	2.500	30.000
	trošak usluga tehničkog projektovanja	292	3.500
	troškovi reprezentacije i međunarodnih događaja	1.750	21.000
	troškovi članarina međunarodnim organizacijama	31.667	380.000
	stručna i ostala literatura (publikacije, časopisi)	333	4.000
	troškovi obrazovanja zaposlenih	1.583	19.000
	troškovi jednokratnih pomoći donacija i humanit akcija	3.083	37.000
	trošk. privremenih i povrem. poslova i dr. poslova	3.250	39.000
	troškovi traganja i spašavanja-SAR	33.030	396.363
	troškovi kamata	433	5.200

9	Osnovna sredstva		120.000
	troškovi amortizacije		120.000

	Ukupno	292.058	3.504.700
--	---------------	----------------	------------------

Rashodi

U strukturi planiranih rashoda za 2021. godinu najznačajniju stavku predstavljaju bruto zarade zaposlenih 51%, zatim slijede ostala poslovna opterećenja sa 28% (u čijoj strukturi, dominantno sa 79% učestvuju kontribucije i članarine međunarodnim organizacijama i rashodi za SAR), zatim troškovi za ostala primanja i naknade oko 5%, bruto naknade Savjetu 3%, rashodi za materijal i usluge 5%, troškovi za službena putovanja oko 2%, amortizacija 3%, rashodi za energiju 1%, troškovi za održavanje osnovnih sredstava oko 2%.

* * *

Na osnovu analize planiranih prihoda i rashoda za 2020. godinu, može se vidjeti da su ukupni planirani prihodi i rashodi za 2021. godinu smanjeni za 19%. Naime bitno je istaći da katastrofa koja je zadesila vazdušni saobraćaj u vrijeme zdravstvene kovid krize, ima već evidentne posljedice i da će za njihovu sanaciju trebati nekoliko godina. Sve avio-kompanije su ostvarile velike gubitke, a mnoge su i bankrotirale. Slična je situacija i sa aerodromima, koji su takođe u finansijskim gubicima, kao i provajderi vazduhoplovnih usluga (kontrola letenja) i naravno, vazduhoplovne vlasti. Radi saniranja finansijskih gubitaka svi oni su bili prinuđeni da uzmu kreditna zaduženja, uključujući i finansijski najmoćniju evropsku instituciju Eurocontrol, koji je uzeo kredit kod

konzorcijuma evropskih banaka. I Agencija za civilno vazduhoplovstvo je u 2020 godini ozbiljno finansijski pogođena ogromnim i iznenadnim padom vazdušnog saobraćaja. To je direktno uticalo na smanjenje (u jednom trenutku čak i potpunu obustavu) svih prihoda, a što će takođe uticati na gotovo izvjesan negativan finansijski rezultat poslovanja u 2020.godini. Samo zahvaljujući određenim neutrošenim sredstvima rezervi akumuliranim u ranijim godinama koje je zahvaljujući domaćinskom poslovanju sačuvala, Agencija je uspjela da obezbijedi finansijsku likvidnost i finansiranje osnovnih zakonskih funkcija u očuvanju sigurnosti i bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva. Ova sredstva su, shodno zakonu i međunarodnim računovodstvenim standardima u finansijskim iskazima, evidentirana kao sredstva rezervisana za buduće izdatke. Sredstva su shodno preporukama Ministarstva finansija i Savjeta Agencije oročena kod tri poslovne banke, na osnovu postupka prikupljanja ponuda od svih poslovnih banaka u Crnoj Gori. Takođe, po završnom računu i finansijskom izvještaju za 2019. godinu, donešena je Odluka Savjeta Agencija broj: 01/1-014/20-1023/1 od 29.06.2020. godine o prenosu viška prihoda nad rashodima u narednu finansijsku godinu i da se može koristiti isključivo za ostvarenje i unapređenje poslovanja.

U saradnji sa Eurocontrol-om, iz već pomenutog kredita, koji su oni uzeli od konzorcijuma evropskih banaka, Agencija se u 2020. godini, pod istim uslovima zadužila za dio toga kredita u iznosu 565.634 eura sa kamatnom stopom od 1,5% + 3M EURIBOR, koji će biti vraćen do marta 2022 godine, dok su obaveze Agencije po osnovu ovog kredita za 2021. godinu u iznosu od 363.431 eura. Zavisno od kretanja prihoda i oporavka vazdušnog saobraćaja biće razmotrene i mogućnosti kreditnog zaduživanja kod komercijalnih banaka. To znači, da u ovoj fazi Agencija se neće obraćati za pomoć državi, osim ako ekstremno nepovoljna kretanja na vazduhoplovnom tržištu to ne budu zahtijevala.

Kao i u predhodnim godinama prilikom realizacije Finansijskog plana Agencija će se dominantno rukovoditi principima racionalnosti i domaćinskog poslovanja, posebno kada se imaju u vidu rashodi. To znači da će i u toku 2021. godine, biti permanentno praćena finansijska situacija i da će ukoliko se ukaže potreba doći do dodatne restrikcije troškova, do onog nivoa koji ne smije ugroziti izvršenje zakonskih funkcija Agencije, odnosno sigurnosti i bezbjednosti vazdušnog saobraćaja.

3. REALIZACIJA PLANA

Ovaj plan predstavlja projekciju na osnovu raspoloživih podataka i informacija u vrijeme njegovog donošenja, što znači da u toku realizacije može biti dopunjen i izmijenjen. Raspored sredstava po finansijskom planu vrši se u skladu sa opštim aktima Agencije, donijetim odlukama, programima i planovima rada, zaključenim ugovorima i drugim aktima koje donosi Agencija u skladu sa Zakonom o vazdušnom saobraćaju u cilju izvršavanja obaveza zadataka iz nadležnosti Agencije.

PLAN INVESTICIJA U 2021. GODINI

Investicije za 2021. godinu su planirane u iznosu od 140.950 eura i detaljno su obrazložene u **Prilogu 1.**

PRILOG 1.

PLAN INVESTICIJA ZA 2021. GODINU

(u Eur)

Br.	Plan investicija za 2021. godinu	Procjenjena
1.	Nabavka opreme za sistem tehničke zaštite Agencije i sistema za digitalnu IP telefoniju	57.000
2.	Nabavka serverske opreme i rezervnih djelova informacionog sistema	46.000
3.	Nabavka računarske opreme	20.000
4.	Nabavka softvera za kontrolu štampe na štampačima	3.000
5.	Nabavka kancelarijske opreme	4.950
6.	Protivpožarna zaštita tj. zaštita i spašavanja lica i objekata	7.000
7.	Nabavka softvera za administraciju, monitoring radnih stanica i servera	3.000
	Ukupno	140.950

Plan Investicija za 2021. godinu planiran je u iznosu od 140.950 eura, a njegovu osnovu predstavlja dio nerealizovanog plana investicija za 2019. godinu i dio nerealizovanog plana investicija za 2020. godinu. Shodno zakonskim propisima, a u vezi sa procedurama javnih nabavki, Agencija će donijeti Plan javnih nabavki za 2021. godinu, čiji će sastavni dio biti planirane investicije za koje je zbog uticaja na novčane tokove u 2021. godini veoma bitno da Agencija obezbijedi finansijsku likvidnost.

Komentar Investicija planiranih za 2021. godinu:

1. Sistem tehničke zaštite Agencije i sistema za digitalnu IP telefoniju

Odredbama Zakona o zaštiti lica i imovine (koji je stupio na snagu u januaru 2014. godine) i Pravilnika o bližem sadržaju plana zaštite obavezno šticećenih objekata, uređuje se zaštita pravnih lica i njihove imovine, koje ne obezbjeđuje država, u pogledu fizičke i tehničke zaštite.

U članu 14 tačka 6 prethodno navedenog zakona, navedeno je da su, pored ostalih objekata, i obavezno šticećeni objekti od značaja za saobraćaj u svim vrstama saobraćaja.

U članu 16 je propisano da se zaštita obavezno šticećenih objekata vrši se na osnovu plana zaštite, koji, na osnovu ugovora iz člana 10 ovog zakona, izrađuje privredno društvo, drugo pravno lice i preduzetnik koji obavljaju djelatnost zaštite.

Zakonom i pravilnikom je propisano da Plan zaštite sadrži i Projekat tehničke zaštite obavezno šticećenog objekta, kojim se pored ostalog predviđaju i projektuju odgovarajuća sredstva i komponente tehničke zaštite (prilazi, prostori i predmeti koje treba štiti, prostori koje treba nadgledati, način i mjesto signalizacije alarma, režim rada zaštitnih zona, vrsta rezervnog napajanja električnom energijom, vrsta tehničke zaštite, smještaj uređaja i opreme za tehničku zaštitu, način postavljanja instalacija; komponente sistema: alarmni sistemi, video nadzor, sistemi za kontrolu i pristup, komunikacione veze i sistemi za kontrolu obilaska objekta, lokacija operativnog centra).

U članu 13 Zakona propisano je da se tehnička zaštita vrši upotrebom sredstava koja imaju propisani kvalitet, u skladu sa utvrđenim međunarodnim standardima, oko šticećenog objekta i u granicama šticećenog prostora.

Uzimajući u obzir prethodno navedeno procjenjuje se da će Agencija biti u obavezi da izvrši nabavku usluge izrade plana zaštite kao i nabavku adekvatnih sistema za tehničku zaštitu u procijenjenoj vrijednosti od 45.000 eura.

Sistem za digitalnu IP telefoniju za 53 korisnika sa telefonskim aparatima (kombinacija analogni/IP/digitalni) planiran je u iznosu od 12.000 eura.

Ukupna procijenjena vrijednost za nabavku sistema tehničke zaštite Agencije i sistema za digitalnu IP telefoniju iznosi 57.000 eura.

2. Nabavka dodatne serverske opreme i rezervnih uređaja za potrebe informacionog sistema Agencije

Nabavkom backup uređaja omogućila bi se implementacija sistema za izradu rezervnih kopija bitnih podataka sa svih računara koje koriste zaposleni Agencije u svom radu. Na ovaj način bi se omogućila svakodnevna automatizovana izrada rezervnih kopija podataka, koji su bitni za rad Agencije koji se nalaze na računarima zaposlenih.

Sadašnjim tehničkim rješenjem se vrši čuvanje rezervnih kopija podataka koje se nalaze na server računarima, dok se automatska izrada rezervnih kopija podataka koji se nalaze na

računarima zaposlenih ne vrši zbog nedovoljnog kapaciteta postojećeg uređaja za backup podataka.

Nabavka storage opreme

Situacija sa resursima hardvera servera i storage na kojima je zasnovana virtuelizaciona platforma informacionog sistema ACV je sledeća:

- Trenutno na virtuelizacionoj platformi (VMware klasteru) ima 9 aktivnih virtuelnih mašina (virtuelnih servera) i 1 testna koja je trenutno isključena.
- Svaki od tri Esx hipervizora (fizička servera virtuelizacione platforma) ima po 98GB RAM memorije.
- Virtuelne mašine ukupno zauzimaju oko 85GB RAM memorije.
- Dvije nove virtuelne mašine za DMS će zauzeti još 48GB.

Raspoloživost disk prostora na tri datastora koji su prezentovani klasteru sa storidža je već u velikoj mjeri zauzeta.

Očigledno da sa postojećim resursima nismo u mogućnosti da ispunimo tražene hardverske zahtjeve za DMS, pogotovo ako znamo da je planirano podizanje još jedne ili dvije virtuelne masine za potrebe nadogradnje email servera (Exchange upgrade).

Što se tiče predstojećih planiranih aktivnosti u vezi nadogradnji IS ACV, potrebno je uraditi minimalno sledeće:

- Upgrade virtuelizacione platforme na softversku verziju VMware ESXi 6.7,
- Upgrade Exchange servera,
- Upgrade Windows servera,
- Implementacija automatizovanog backup-a na računarima korisnika IS Agencije, pomoću Veritas DLO softvera.

Očigledno je da moramo uraditi proširenje postojećih kapaciteta na serverima (RAM, HDD) i storage (HDD), da bi imali dovoljno potrebnih kapaciteta za produkcionu rad budućeg dokument menadžment sistema (DMS).

Uradili smo analizu i razmotrili kakve su mogućnosti da se na serverima i storage urade potrebna proširenja njihovi kapaciteta, da bi blagovremeno planirali što skoriju nabavku potrebnog hardvera. Sve činjenice ukazuju na to da ćemo morati što prije izvršiti nabavku novog storage uređaja, većeg kapaciteta od postojećeg.

Nabavka baterije za UPS uređaje preporučuje se od strane proizvođača UPS uređaja nakon 3-4 godine radi smanjenja kapaciteta ovih baterija i degradacije njihovih performansi.

Agencija ima tri uređaja za neprekidno napajanje serverske i komunikacione opreme nabavljena početkom 2014. godine i od tada su u neprekidnom radu, te se zbog toga predlaže blagovremena nabavka i zamjena baterija, prije nego dođe do otkazivanja njihove funkcionalnosti.

Ukupna procijenjena vrijednost nabavke je 46.000 eura.

3. Nabavka računarske opreme

Predviđena je nabavka računarske opreme i pribora u iznosu od 20.000 eura. Procjena potrebnog iznosa za ovom vrstom opreme, za potrebe izrade plana, urađena je na osnovu iskazanih potreba pojedinih organizacionih jedinica Agencije i pojedinačnih zahtjeva zaposlenih, kao i na osnovu predviđanja potreba za nabavkom računarske opreme u 2021. godini.

Procijenjena vrijednost nabavke računarske opreme je 20.000 eura.

4. Nabavka softvera za kontrolu štampe na štampačima

Predviđena je nabavka softvera za kontrolu štampe na štampačima radi racionalnije potrošnje kancelarijskog materijala.

Procijenjena vrijednost nabavke softvera za kontrolu štampe na štampačima je 3.000 eura.

5. Nabavka kancelarijske opreme

Planirana je nabavka nedostajuće kancelarijske opreme u iznosu od 5.000 eura.

6. Nabavka protivpožarna zaštita tj. zaštita i spašavanja lica i objekata

Planirana nabavka opreme u iznosu od 7.000 eura.

7. Nabavka softvera za administraciju, monitoring radnih stanica i servera

Planirana nabavka opreme u iznosu od 3.000 eura.

Zaključna razmatranja:

Finansijski plan za 2021 godinu Agencije za civilno vazduhoplovstvo, rađen je u uslovima nezapamćene i katastrofalne finansijske krize koja je pogodila svjetsku vazduhoplovnu industriju, dok su projekcije oporavka i povratka na nivo iz 2019 godine, potpuno neizvjesne. Osim od razvoja pandemije COVID-19, oporavak civilnog vazduhoplovstva zavisice i od stanja avioindustrije, prije svega avio kompanija, i njihove sposobnosti da povecaju broj prevezanih putnika, što ce opet zavisi od globalnih ekonomskih kretanja kao što su oporavak proizvodnje, oporavak turizma i slicno. Povećanje broja prevezanih putnika značajan je za citavi lanac civilnog vazduhoplovstva za njihove aerodrome, provajdre vazduhoplovnih usluga i vazduhoplovne vlasti. Konkretno, svi ključni prihodi Agencije za civilno vazduhoplovstvo, a to su: rutne naknade, terminalne naknade i takse na odlazeće putnike zavisice isključivo od povećanja broja letova i broja putnika u našoj naplatnoj zoni.

Predloženi Finansijski plan za 2021. godinu, rađen je na osnovu pretpostavki razmatranih prije svega u EUROCONTROL-u čiju realnost i egzaktnost niko ne može garantovati. U tom smislu ovaj Finansijski plan za 2021. godinu sa projekcijom prihoda /rashodi u iznosu od 3.504.700 eura, biće uslovljen kretanjem situacije vezano za poslovanje avio industrije na evropskom i globalnom nivou i vjerovatno ce u toku njegove realizacije biti podložan promjenama.

Agencija ce redovno pratiti realizaciju Finansijskog plana za 2021. godinu i u skladu sa situacijom preduzimati neophodne mjere, uključujući i eventualna kreditna zaduženja. Pored već drastičnog smanjenja svih troškova u odnosu na prethodne godine, zavisno od finansijske situacije Agencija ce preduzimati i dodatne restrikcije.

Naravno, osnovna svrha realizacije Finansijskog plana za 2021. godinu, biće izvršenje osnovnih zakonskih i međunarodnih obaveza Agencije, dominantno se rukovodeći principima racionalnosti i domaćinskog poslovanja, sa ključnim ciljem očuvanja dostignutog nivoa sigurnosti i bezbjednosti vazdušnog saobraćaja.